

יד ושם

המשרד לאזרחים ותיקים

"לדורות"

סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל

שאלון לרישום קורות ניצולי השואה

אוסף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים מפורסם באתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם פרטי: בונה	שם משפחה: אדיז'ס
---------------	------------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה
במידה והשאלה אינה נוגעת אלייך, אין צורך לענות עליה

שם משפחה איתו נולדתי: ברכה		בלועזית Bracha	
שם פרטי איתו נולדתי: בונה		בלועזית Bona	
עיר לידה: פרישטינה		בלועזית Prishtina	
שם פרטי ושם משפחה של האב: מאיר		שם פרטי ושם נעורים של האם: שרה ראובן	
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה: פרישטנה		בלועזית Prishtina	
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה: (יסודי, תיכון, אוניברסיטה, ישיבה)		מקצוע לפני המלחמה: (תלמיד, סנדלר, מורה)	
מקומות מגורים בתקופת המלחמה: קוסבו, דרום סרביה (שם העיר או האזור ושם הארץ)			
במידה והיית בגטו, ציין את שמו		בלועזית	
במידה והיית במחנה עבודה או מחנה ריכוז, ציין את שמו מחנה 16 בצירק		בלועזית	
המקום בו נודע לך כי הנך אדם חופשי:		תאריך השחרור: 1945	
מחנה 16 בצירק		ציין מקום אליו חזרת לאחר השחרור	
במידה והיית במחנה עקורים ציין את שמו (מחנות פליטים שהוקמו לאחר המלחמה בעיקר באוסטריה, גרמניה ואיטליה)		ציין מקום אליו חזרת לאחר השחרור	
במידה והיית במחנות מעצר בקפריסין, ציין מתי עד מתי		שנת עליה: 1948	
		במידה ועלית באניה, ציין את שמה רדניק	

אנא ספרי/י על קורותיך לפני המלחמה

(ציוני דרך: הבית בו גדלת, בית הספר, חברי ילדותך; במה עסקו הוריך, המשפחה המורחבת, חגים ומאכלים)

נא לכתוב בגוף ראשון

נולדתי בשנת 1934 בעיר פרישטינה ביוגוסלביה. הייתי הבת השנייה להוריי, היה לי אח גדול שקראו לו משה ואחריי נולדו עוד שתי אחיות- אלגרה ודיאמנטה. היו לנו חיים טובים. לאבא שלי היו שתי חנויות עם עוזרים, הוא היה איש עסקים. לאמא שלי הייתה עוזרת בבית ומטפלת שעזרה לה בגידול הילדים. אני זוכרת את הסיפורים שסיפרה המטפלת- כיפה אדומה, שלגיה ושבעת הגמדים ועוד. עד היום אני מספרת לילדים הקטנים על אמא עיזה ושבעת גדייה. היינו משפחה גדולה וחמה מאוד, היינו הולכים כל שנה בקיץ לטייל ולבלות, טיילנו ביער ושם היה בית קפה בו בילינו בטוילים בריקודים ושירה, והיה לנו שפע ואושר. בבית דיברנו יוגוסלבית ולידנו ליד החנות של אבא היה בית כנסת עם רב. היינו משפחה דתית, אבא שלי הלך פעמיים ביום לבית הכנסת. אמא שלי מאוד שמרה שבת, העוזרת הייתה מדליקה את התנור בימים הכי קרים והיא לא נהגה לחלל שבת והייתה מאוד הדוקה.

נא ספרי/י על קורותיך בזמן המלחמה

(גירוש, גטאות, מחנות וצעדות מוות, במסתור או בזהות בדויה ושם בדוי, פעילות ותפקידים במחתרת, השתתפות בבריחה או בהתנגדות, האנשים שהיו בסביבתך בגטו או במסתור, במי נעזרת או אולי למי עזרת):

המלחמה פרצה כשהייתי בת שבע וכבר עליתי לכיתה א'. הספקתי ללמוד מספר חודשים עד שיום אחד אמרו לנו שאין בית ספר בגלל שיורד גשם. אמרתי לאמא שאני רוצה ללכת לבית הספר והיא אמרה לי שהוא סגור כי יש מלחמה. הלכתי לראות אם בית הספר פתוח וראיתי שבאמת הכל סגור ואין אף אחד. שמענו שהגרמנים נכנסו ליוגוסלביה ושלווקחים את היהודים לעבוד בגרמניה והכל נעשה בלילה בסתר כדי שלא יראו אותם.

עברה שנה והמוסלמים ראו שהגרמנים לא הגיעו לקוסבו ולכן באו ורצו להוציא את הגברים לארץ אחרת. הם גירשו את אבא שלי ואח שלי לאלבניה והם היו צריכים להתייצב במשטרה. מי שלא הגיע הרגו אותו מייד בלי לדבר. באותו הזמן היו שמועות שהורגים את היהודים וזורקים אותם לנהר. אחרי שנתיים אבי ואחי הורשו לחזור אלינו. אבא שלי פגש חבר שלו שהיה מוסלמי והזהיר אותו שלא לחזור בגלל השמועות שלוקחים יהודים מהעיר שלנו למחנות ריכוז. החבר המוסלמי הזמין את אבא לכפר שלו שם גרו סרבים ומוסלמים. עברנו לכפר ואבא שלי שכר שם דירה. היו שם שלוש משפחות יהודיות מבלגרד ומפריזרן שהיו ערים שכנות ביוגוסלביה. לא עבר זמן רב והגרמנים נכנסו לקוסבו, והאיטלקים עזבו.

הגרמנים עם המוסלמים שמעו שיש בפרישטינה יהודים והם פינו את כולם לגרמניה, העמיסו אותם ברכבת משא של בהמות על חלון אחד קטן למעלה, וכעבור חודש הם הגיעו גם לכפר. הם בזזו רכוש ולא השאירו כלום, לקחו את הגברים הסרבים ושדדו את כספם ומוסלמי אחד צעק שיש פה גם יהודים. הסרבים עזרו לנו, הם היו טובים ואמרו שאין כאן אף אחד. הגרמנים התעקשו ובכל זאת חיפשו יהודים בבתיים. אנחנו שמענו זאת ואבא שלי אמר לאמא שתיקח מה שהיא יכולה במזוודה כי באו לקחת אותנו ואמא שלי ארזה כל מה שהספיקה. פחדנו נורא, לא האמנו שגם לכפר הם הגיעו.

פתאום פתחו את דלת ביתנו בבעיטות וצעקות ותקפו אותי. תפסו את אבא שלי והכו אותו, אמרו לו "אתה רוצה לברוח" ואבא שלי התגונן ואמר שהוא לא בורח. חיילי הSS הוציאו אותנו החוצה, אמא שלי בכתה מאוד וחששה לגורלנו. עלינו לתוך טנדר, הגרמנים כעסו מאוד על אמא שלי כי היא בכתה וכל הזמן החייל שאל אותה בכעס למה היא בוכה. אמרו לו שבגלל השמועות היא פוחדת שייקחו את ילדיה לתאי גז ואחד החיילים אמר שאין להם זמן לעשות את זה ולכן לא ייקחו את הילדים. אמא עדיין פחדה ולא האמינה לו. השוטר בטנדר הוציא תמונה של אשתו עם הילדים שלו והוא נשבע שלא יפגע בנו ואם יפגע בנו הוא לא יראה יותר את ילדיו, רק אז אמא שלי נרגעה. היא ביקשה ממני שאעזור לאחיותי אלגרה ודיאמנט במחנה הריכוז בווינה, שם היו פרטיזנים שנלחמו נגד הגרמנים. היינו רק ארבע משפחות של יהודים וכל השאר היו סרבים. היה לנו מזל גדול שהיינו עם השבויים, להם הייתה זכות ובזמן המלחמה הם קיבלו יחס וטיפול בניגוד לדרך בה נהגו ביהודים.

בכל אותה עת הגרמנים במחנה הריכוז היו מציקים ליהודים והורגים אותם. אחד הסרבים התקשר ל"גרפיכר", אדון המחנה, וביקש ממנו לשחרר את משפחת ברכה שיש להם ארבעה ילדים. אבא שלי עבד שם בתיקון של החלונות שנשברו כל הזמן. במחנה היו המון מחלות, סבלנו מכינים וממחלת הטיפוס. מרוב החום הגבוה השיער נשר והשיניים נפלו.

אני זוכרת את פת הלחם שקיבלנו, 150 גרם לחם. אבא שמר את הלחם בתוך מעטפה. היינו רבים על חתיכת לחם, היינו מאוד רעבים וחלינו מאוד מחוסר מזון. לפעמים היו מביאים לנו מרק. לא באמת היה אפשר לקרוא לזה מרק, היינו מגלים בפנים סמרטוט רצפה, או נעל, ממש בתוך המרק. אני חליתי במחלת המלריה, היה קור נורא ומלא יתושים. טופלתי בבית חולים וגם אחי הגדול ואחותי הקטנה חלו מאוד ואושפזו. אחרי זה נשארתי כל החיים אנמית ונורא סבלתי.

אנא ספרי/י על קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ

(השחרור וחזרתך הביתה, חיך אחרי המלחמה, העפלה/ עליה):

כעבור שנה וחצי במחנה הריכוז שחררו אותנו הרוסים. הם הגיעו עם שלושה טנקים וצעקו "טובישי יא וס אוקולבדיל", כלומר "חברים תצאו, אתכם שחררנו". לא האמנו, התקרבונו ליציאה וחזרנו, עד שהם אמרו לנו לקחת את החפצים שלנו ולבוא אחריהם. התרגשנו מאוד, רעדנו, לא האמנו שבאמת משחררים אותנו. חשבנו שאולי רוצים להרוג אותנו הם הרי היו מסוגלים להכל.

נא ספרי/י על חיך בארץ (תחושותיך בעת עלייתך ארצה, פעילותך הציבורית או התרבותית, המשפחה שהקמת, המסר שברצונך להעביר לדורות הבאים):

עליתי לארץ נערה צעירה בת 14 עם הוריי ושלושת אחיי, ויעקוב התינוק. הגענו באונייה רדניק לנמל חיפה, משם לקחו אותנו לבית עולים "אגרון" ליד חדרה. הכניסו את כולנו לצריך חדר אחד שבו היו מיטות מקש. אחר כך העבירו אותנו לירושלים ואת אחי בן ה-17 לקחו לגדנ"ע. השנים הראשונות היו קשות, ההתאקלמות בעיקר, כי לא ידענו לדבר עברית. אני הלכתי בערב לאולפן ושם למדתי לקרוא ולכתוב. הציעו להוריי לשלוח ילדה אחת לקיבוץ כדי שיהיה קל יותר ואני מאוד רציתי, והלכתי לקיבוץ הזורע. בקיבוץ חייתי שנה אחת. בני הקיבוץ היו נותנים לנוער שהגיע מבחוץ לעבוד מאוד קשה ואני כנערה עבדתי

יד ושם

המשרד לאזרחים ותיקים

בוריה, עדרתי את האדמה וניכשתי עשבים, הגוף שלי היה מפורק וכואב מאוד.
אבא שלי שמע על הסבל הזה ושלח את אחי להביא אותי הביתה. חזרתי אל הוריי לירושלים, גרנו בשכונת "בקעה" ואח כך
קיבלנו דירה ב"מקור חיים". בעבר לאבא הייתה חנות לחומרי בניין והוא היה גר עם זגג ועבד בתיקון חלונות, וכל הזמן הוא
חיפש עבודה כדי לפרנס את המשפחה, משימה לא קלה כשאנחנו 7 נפשות. כעבור שלוש שנים וחצי אחות של אבא שליף
מרים, הציעה לנו לעבור לכפר באסה שהיום הוא מושב בְּצַת בגליל המערבי. בחודש דצמבר 1951 עברנו לכפר באסה הערבי
וכעבור שנה התחתנתי עם אליהו. בהתחלה גרנו במושב בְּצַת ואחר כך עברנו לגור בצריף בנהרייה. עם לא מעט הלוואות
קנינו בסופו של דבר דירה בשכונת עמידה בנהרייה. נולדו לי שתי בנות.

ראיון: שושנה צ'רכי

נהרייה, מאי 2012